

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

**Методичні вказівки до практичних робіт
та самостійної роботи за навчальними модулями
Н.003.3.3 «Інститут Президента України»,
Н.003.3.6 «Законодавча гілка влади»,
Н.003.3.7 «Виконавча гілка влади»,
Н.003.3.9 «Місцеві органи виконавчої влади»
для студентів спеціальності 8.15010002 – «Державна служба»
всіх форм навчання**

ЗАТВЕРДЖЕНО:

на засіданні кафедри менеджменту
та державного управління
Протокол № 6 від.09.12.13

Чернігів ЧНТУ 2014

Державне управління. Методичні вказівки до практичних робіт та самостійної роботи за навчальними модулями Н.003.3.3 «Інститут Президента України», Н.003.3.6 «Законодавча гілка влади», Н.003.3.7 «Виконавча гілка влади», Н.003.3.9 «Місцеві органи виконавчої влади» для студентів спеціальності 8.15010002 «Державна служба» всіх форм навчання / Укладачі: Олійченко І.М., Дітковська М.Ю., Оліфіренко Л.Д. – Чернігів: ЧНТУ, 2014. – 54 с.

Укладачі: ОЛІЙЧЕНКО ІГОР МИХАЙЛОВИЧ, доктор наук з державного управління, професор
ДІТКОВСЬКА МАРИНА ЮРІЇВНА, кандидат наук з державного управління, доцент
ОЛІФІРЕНКО ЛІЛІЯ ДМИТРІВНА, кандидат технічних наук, доцент

Відповідальний за випуск: БУТКО МИКОЛА ПЕТРОВИЧ, завідувач кафедри менеджменту та державного управління, доктор економічних наук, професор

Рецензент: ІЛЬЧУК ВАЛЕРІЙ ПЕТРОВИЧ, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів Чернігівського національного технологічного університету

Зміст

Вступ.....	4
1 Практична робота № 1 Верховна Рада України - єдиний орган законодавчої влади в Україні.....	6
2 Практична робота № 2 Кабінет Міністрів України: організаційно-правові засади.....	19
3 Практична робота № 3 Інститут президентства в Україні.....	33
4 Практична робота № 4 Відносини місцевих державних адміністрацій у системі вертикальних та горизонтальних зв'язків.....	42
Рекомендована література.....	52

Вступ

Проблеми державного управління, ефективної управлінської діяльності і формування корпусу досвідчених управлінців мають давню історію, як і існування інституту держави.

За роки незалежності Україна пройшла непростий шлях становлення, формування і розвитку власної політичної системи, власних державних інститутів, враховуючи минулий історичний досвід, менталітет народних мас, стан загальної та політичної культури населення.

Пріоритетним напрямом державної політики повинна бути модернізація системи професійного навчання та підготовки державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, яка відповідала б європейським фаховим стандартам формування адміністративної спроможності держави, кращим вітчизняним традиціям і вимогам утворення єдиного європейського освітнього простору та стала б повноцінною й ефективною.

Стандартизація освіти в системі державного управління України – це процес вироблення і впровадження в життя освітніх стандартів – уніфікованих умов до професійної підготовки державних службовців, які забезпечують набуття останніми професійної компетентності.

Сьогодні цілком очевидним фактом стало існування об'єктивних загальних категорій, принципів, функцій і методів державного управління, які зумовлені характером політичної системи, соціально-економічними факторами та культурним рівнем суспільства. Вивчення цих фундаментальних засад адміністративно-управлінської науки та вироблення передової теорії набуває вкрай актуального характеру для динамічного розвитку нашої держави.

Сучасні суспільні процеси поставили гостру потребу в професійно підготовлених фахівцях, які здатні ефективно працювати в органах державної влади, вирішувати складні проблеми сьогодення. У подальшому, в умовах ускладнення завдань державного будівництва, потреба у таких спеціалістах

зростатиме. Тому необхідно практично по-новому вести підготовку фахівців, які володітимуть основами адміністративно-управлінської науки і мистецтва управління для роботи в центральних і місцевих органах виконавчої влади, органах місцевого самоврядування.

Це дає змогу усвідомити актуальність вивчення навчальної дисципліни "державне управління" в системі вищої школи України. Адже підготовка професійних управлінців стала особливим напрямом у розвитку науки і практики в усіх високо розвинутих країнах світу.

Розуміючи, що навчальний процес має складну структуру, для його організації необхідно використовувати різні методи навчання. Найоптимальнішою вважаємо таку структуру, яка складається з лекцій та практичних занять.

Для здійснення самоконтролю студентами, а також для контролю їх знань з боку викладачів розроблені та запропоновані для використання тестові завдання.

Зазначимо, що практичні заняття з цієї дисципліни є етапом оволодіння знань та вміння їх застосовувати у процесі практичної діяльності державних органів влади та місцевого самоврядування. Виконання практичних робіт ґрунтується на оптимальному використанні перевірених практикою теорії державного управління та права, теорії управління, основи правового забезпечення та регулювання суспільних відносин, економічному аналізі проектних рішень за умов застосування як традиційних, так і новітніх методик формування внутрішнього та зовнішнього середовища держави.

1 Практична робота № 1

Верховна Рада України - єдиний орган законодавчої влади в Україні

1.1 Мета роботи:

- надати студентам знання з концептуальних засад законодавчої влади;
- виявити основні поняття та ознаки законодавчої влади шляхом аналізу чинного законодавства України
- надати допомогу у самостійній оцінці змісту законодавчої влади.

1.2 Теоретичні відомості

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ (Розділ IV Конституції України)

Стаття 75. Єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент - Верховна Рада України.

Стаття 76. Конституційний склад Верховної Ради України - чотириста п'ятдесят народних депутатів України, які обираються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років.

Народним депутатом України може бути громадянин України, який на день виборів досяг двадцяти одного року, має право голосу і проживає в Україні протягом останніх п'яти років.

Не може бути обраним до Верховної Ради України громадянин, який має судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена і не знята у встановленому законом порядку.

Повноваження народних депутатів України визначаються Конституцією та законами України

Стаття 77. Чергові вибори до Верховної Ради України відбуваються в останню неділю жовтня п'ятого року повноважень Верховної Ради України.

Позачергові вибори до Верховної Ради України призначаються Президентом України і проводяться в період шістдесяти днів з дня

опублікування рішення про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України.

Порядок проведення виборів народних депутатів України встановлюється законом.

Стаття 78. Народні депутати України здійснюють свої повноваження на постійній основі.

Народні депутати України не можуть мати іншого представницького мандата чи бути на державній службі.

Вимоги щодо несумісності депутатського мандата з іншими видами діяльності встановлюються законом.

Стаття 80. Народним депутатам України гарантується депутатська недоторканність.

Народні депутати України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органах, за винятком відповідальності за образу чи наклеп.

Народні депутати України не можуть бути без згоди Верховної Ради України притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані.

Стаття 82. Верховна Рада України працює сесійно.

Верховна Рада України є повноважною за умови обрання не менш як двох третин від її конституційного складу.

Верховна Рада України збирається на першу сесію не пізніше ніж на тридцятий день після офіційного оголошення результатів виборів.

Перше засідання Верховної Ради України відкриває найстарший за віком народний депутат України.

Порядок роботи Верховної Ради України встановлюється Конституцією України та законом про регламент Верховної Ради України.

Стаття 83. Чергові сесії Верховної Ради України починаються першого вівторка лютого і першого вівторка вересня кожного року.

Позачергові сесії Верховної Ради України, із зазначенням порядку денного, скликаються Головою Верховної Ради України на вимогу не менш як третини народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України або на вимогу Президента України.

У разі введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні Верховна Рада України збирається у дводенний строк без скликання.

У разі закінчення строку повноважень Верховної Ради України під час дії воєнного чи надзвичайного стану її повноваження продовжуються до дня першого засідання першої сесії Верховної Ради України, обраної після скасування воєнного чи надзвичайного стану.

Стаття 85. До повноважень Верховної Ради України належить:

- 1) внесення змін до Конституції України в межах і порядку, передбачених розділом XIII цієї Конституції;
- 2) призначення всеукраїнського референдуму з питань, визначених статтею 73 цієї Конституції;
- 3) прийняття законів;
- 4) затвердження Державного бюджету України та внесення змін до нього; контроль за виконанням Державного бюджету України, прийняття рішення щодо звіту про його виконання;
- 5) визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики;
- 6) затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля;
- 7) призначення виборів Президента України у строки, передбачені цією Конституцією;
- 8) заслуховування щорічних та позачергових послань Президента України про внутрішнє і зовнішнє становище України;
- 9) оголошення за поданням Президента України стану війни і укладення миру, схвалення рішення Президента України про використання

Збройних Сил України та інших військових формувань у разі збройної агресії проти України;

10) усунення Президента України з поста в порядку особливої процедури (імпичменту), встановленому статтею 111 цієї Конституції;

11) розгляд і прийняття рішення щодо схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України;

12) надання згоди на призначення Президентом України Прем'єр-міністра України;

13) здійснення контролю за діяльністю Кабінету Міністрів України відповідно до цієї Конституції;

14) затвердження рішень про надання Україною позик і економічної допомоги іноземним державам та міжнародним організаціям, а також про одержання Україною від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій позик, не передбачених Державним бюджетом України, здійснення контролю за їх використанням;

15) призначення чи обрання на посади, звільнення з посад, надання згоди на призначення і звільнення з посад осіб у випадках, передбачених цією Конституцією;

16) призначення на посади та звільнення з посад Голови та інших членів Рахункової палати;

17) призначення на посаду та звільнення з посади Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; заслуховування його щорічних доповідей про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні;

18) призначення на посаду та звільнення з посади Голови Національного банку України за поданням Президента України;

19) призначення та звільнення половини складу Ради Національного банку України;

20) призначення половини складу Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення;

21) призначення на посаду та припинення повноважень членів Центральної виборчої комісії за поданням Президента України;

22) затвердження загальної структури, чисельності, визначення функцій Збройних Сил України, Служби безпеки України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також Міністерства внутрішніх справ України;

23) схвалення рішення про надання військової допомоги іншим державам, про направлення підрозділів Збройних Сил України до іншої держави чи про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України;

24) надання згоди на призначення на посади та звільнення з посад Президентом України Голови Антимонопольного комітету України, Голови Фонду державного майна України, Голови Державного комітету телебачення і радіомовлення України;

25) надання згоди на призначення Президентом України на посаду Генерального прокурора України; висловлення недовіри Генеральному прокуророві України, що має наслідком його відставку з посади;

26) призначення третини складу Конституційного Суду України;

27) обрання суддів безстроково;

28) дострокове припинення повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим за наявності висновку Конституційного Суду України про порушення нею Конституції України або законів України; призначення позачергових виборів до Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

29) утворення і ліквідація районів, встановлення і зміна меж районів і міст, віднесення населених пунктів до категорії міст, найменування і перейменування населених пунктів і районів;

30) призначення чергових та позачергових виборів до органів місцевого самоврядування;

31) затвердження протягом двох днів з моменту звернення Президента України указів про введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні або

в окремих її місцевостях, про загальну або часткову мобілізацію, про оголошення окремих місцевостей зонами надзвичайної екологічної ситуації;

32) надання у встановлений законом строк згоди на обов'язковість міжнародних договорів України та денонсація міжнародних договорів України;

33) здійснення парламентського контролю у межах, визначених цією Конституцією;

34) прийняття рішення про направлення запиту до Президента України на вимогу народного депутата України, групи народних депутатів чи комітету Верховної Ради України, попередньо підтриману не менш як однією третиною від конституційного складу Верховної Ради України;

35) призначення на посаду та звільнення з посади керівника апарату Верховної Ради України; затвердження кошторису Верховної Ради України та структури її апарату;

36) затвердження переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації; визначення правових засад вилучення об'єктів права приватної власності.

Верховна Рада України здійснює інші повноваження, які відповідно до Конституції України віднесені до її відання.

Стаття 86. Народний депутат України має право на сесії Верховної Ради України звернутися із запитом до органів Верховної Ради України, до Кабінету Міністрів України, до керівників інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також до керівників підприємств, установ і організацій, розташованих на території України, незалежно від їх підпорядкування і форм власності.

Керівники органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій зобов'язані повідомити народного депутата України про результати розгляду його запиту.

Стаття 87. Верховна Рада України за пропозицією не менш як однієї третини народних депутатів України від її конституційного складу може

розглянути питання про відповідальність Кабінету Міністрів України та прийняти резолюцію недовіри Кабінетові Міністрів України більшістю від конституційного складу Верховної Ради України.

Питання про відповідальність Кабінету Міністрів України не може розглядатися Верховною Радою України більше одного разу протягом однієї чергової сесії, а також протягом року після схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України.

Стаття 88. Верховна Рада України обирає зі свого складу Голову Верховної Ради України, Першого заступника і заступника Голови Верховної Ради України та відкликає їх.

Голова Верховної Ради України:

- 1) веде засідання Верховної Ради України;
- 2) організовує підготовку питань до розгляду на засіданнях Верховної Ради України;
- 3) підписує акти, прийняті Верховною Радою України;
- 4) представляє Верховну Раду України у зносинах з іншими органами державної влади України та органами влади інших держав;
- 5) організовує роботу апарату Верховної Ради України.

Голова Верховної Ради України здійснює повноваження, передбачені цією Конституцією, у порядку, встановленому законом про регламент Верховної Ради України.

Стаття 89. Верховна Рада України затверджує перелік комітетів Верховної Ради України, обирає голів цих комітетів.

Комітети Верховної Ради України здійснюють законопроектну роботу, готують і попередньо розглядають питання, віднесені до повноважень Верховної Ради України.

Верховна Рада України у межах своїх повноважень може створювати тимчасові спеціальні комісії для підготовки і попереднього розгляду питань.

Верховна Рада України для проведення розслідування з питань, що становлять суспільний інтерес, створює тимчасові слідчі комісії, якщо за це

проголосувала не менш як одна третина від конституційного складу Верховної Ради України.

Висновки і пропозиції тимчасових слідчих комісій не є вирішальними для слідства і суду.

Організація і порядок діяльності комітетів Верховної Ради України, її тимчасових спеціальних і тимчасових слідчих комісій встановлюються законом.

Стаття 90. Повноваження Верховної Ради України припиняються у день відкриття першого засідання Верховної Ради України нового скликання.

Президент України може достроково припинити повноваження Верховної Ради України, якщо протягом тридцяти днів однієї чергової сесії пленарні засідання не можуть розпочатися.

Повноваження Верховної Ради України, що обрана на позачергових виборах, проведених після дострокового припинення Президентом України повноважень Верховної Ради України попереднього скликання, не можуть бути припинені протягом одного року з дня її обрання.

Повноваження Верховної Ради України не можуть бути достроково припинені в останні шість місяців строку повноважень Президента України.

Стаття 91. Верховна Рада України приймає закони, постанови та інші акти більшістю від її конституційного складу, крім випадків, передбачених цією Конституцією.

Стаття 92. Виключно законами України визначаються:

- 1) права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод; основні обов'язки громадянина;
- 2) громадянство, правосуб'єктність громадян, статус іноземців та осіб без громадянства;
- 3) права корінних народів і національних меншин;
- 4) порядок застосування мов;

5) засади використання природних ресурсів, виключної (морської) економічної зони, континентального шельфу, освоєння космічного простору, організації та експлуатації енергосистем, транспорту і зв'язку;

6) основи соціального захисту, форми і види пенсійного забезпечення; засади регулювання праці і зайнятості, шлюбу, сім'ї, охорони дитинства, материнства, батьківства; виховання, освіти, культури і охорони здоров'я; екологічної безпеки;

7) правовий режим власності;

8) правові засади і гарантії підприємництва; правила конкуренції та норми антимонопольного регулювання;

9) засади зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності, митної справи;

10) засади регулювання демографічних та міграційних процесів;

11) засади утворення і діяльності політичних партій, інших об'єднань громадян, засобів масової інформації;

12) організація і діяльність органів виконавчої влади, основи державної служби, організації державної статистики та інформатики;

13) територіальний устрій України;

14) судоустрій, судочинство, статус суддів, засади судової експертизи, організація і діяльність прокуратури, органів дізнання і слідства, нотаріату, органів і установ виконання покарань; основи організації та діяльності адвокатури;

15) засади місцевого самоврядування;

16) статус столиці України; спеціальний статус інших міст;

17) основи національної безпеки, організації Збройних Сил України і забезпечення громадського порядку;

18) правовий режим державного кордону;

19) правовий режим воєнного і надзвичайного стану, зон надзвичайної екологічної ситуації;

20) організація і порядок проведення виборів і референдумів;

21) організація і порядок діяльності Верховної Ради України, статус народних депутатів України;

22) засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них.

Стаття 93. Право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України належить Президентові України, народним депутатам України, Кабінету Міністрів України і Національному банку України.

Законопроекти, визначені Президентом України як невідкладні, розглядаються Верховною Радою України позачергово.

Стаття 94. Закон підписує Голова Верховної Ради України і невідкладно направляє його Президентові України.

Президент України протягом п'ятнадцяти днів після отримання закону підписує його, беручи до виконання, та офіційно оприлюднює його або повертає закон зі своїми вмотивованими і сформульованими пропозиціями до Верховної Ради України для повторного розгляду.

У разі якщо Президент України протягом встановленого строку не повернув закон для повторного розгляду, закон вважається схваленим Президентом України і має бути підписаний та офіційно оприлюднений.

Якщо під час повторного розгляду закон буде знову прийнятий Верховною Радою України не менш як двома третинами від її конституційного складу, Президент України зобов'язаний його підписати та офіційно оприлюднити протягом десяти днів.

Закон набирає чинності через десять днів з дня його офіційного оприлюднення, якщо інше не передбачено самим законом, але не раніше дня його опублікування.

Стаття 95. Бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами.

Виключно законом про Державний бюджет України визначаються будь-які видатки держави на загальносуспільні потреби, розмір і цільове спрямування цих видатків.

Держава прагне до збалансованості бюджету України.

Регулярні звіти про доходи і видатки Державного бюджету України мають бути оприлюднені.

Стаття 96. Державний бюджет України затверджується щорічно Верховною Радою України на період з 1 січня по 31 грудня, а за особливих обставин - на інший період.

Кабінет Міністрів України не пізніше 15 вересня кожного року подає до Верховної Ради України проект закону про Державний бюджет України на наступний рік. Разом із проектом закону подається доповідь про хід виконання Державного бюджету України поточного року.

1.3 Практична частина

1. Ознайомитися з теоретичними відомостями та тематикою теоретичного заняття.
2. Відповісти на контрольні запитання п. 1.4 практичного завдання.
3. Виконати тестові завдання.

1.4 Питання для самоперевірки та аудиторного контролю знань

1. Народним депутатом України може бути громадянин України
2. У чому полягає гарантія депутатської недоторканості?
3. Які повноваження Верховної ради пов'язані з діяльністю Президента України?
4. Назвіть функції Голови Верховної Ради України

5. Надайте характеристику організації і порядку діяльності комітетів Верховної Ради України, її тимчасових спеціальних і тимчасових слідчих комісій
6. Який порядок припинення повноважень Верховної Ради України?
7. Що виключно законами України визначається у сфері прав і свободи людини та її соціального захисту?
8. Кому належить право законодавчої ініціативи?
9. Який порядок підписання Законів України?
10. Який порядок затвердження Державного бюджету України?

1.5 Тести для самоперевірки знань

1. Конституційним складом Верховної Ради України є:
 1. 226 народних депутатів України;
 2. 450 народних депутатів України;
 3. 300 народних депутатів України.
2. Народні депутати України обираються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на:
 1. п'ять років;
 2. чотири роки;
 3. сім років.
3. Чергові вибори до Верховної Ради України відбуваються:
 1. в останню неділю березня п'ятого року повноважень Верховної Ради України
 2. в останню неділю березня четвертого року повноважень Верховної Ради України;
 3. в останню неділю жовтня п'ятого року повноважень Верховної Ради України.

4. Рішення про дострокове припинення повноважень народного депутата України приймається:

1. більшістю від конституційного складу Верховної Ради України;
2. двома третинами конституційного складу Верховної Ради України;
3. Головою Верховної Ради України.

5. Закон набирає чинності:

1. через десять днів з дня його офіційного оприлюднення;
2. через десять днів з дня його офіційного оприлюднення, якщо інше не передбачено самим законом, але не раніше дня його опублікування;
3. за три дні до його опублікування.

2 Практична робота № 2

Кабінет Міністрів України: організаційно-правові засади

2.1 Мета роботи:

- надати студентам знання з концептуальних засад виконавчої влади;
- виявити основні поняття та ознаки виконавчої влади шляхом аналізу чинного законодавства України
- надати допомогу у самостійній оцінці змісту виконавчої влади.

2.2 Теоретичні відомості

Виконавча влада — одна з трьох гілок державної влади відповідно до принципу поділу влади. Розробляє і втілює державну політику, спрямовану на забезпечення виконання законів, та керує сферами суспільного життя. Має можливість самостійно приймати рішення, необхідні для виконання цих завдань, проте є підзвітною законодавчій гілці влади. За дотриманням чинного законодавства, в тому числі і органами виконавчої влади, слідує судова влада.

Кабінет Міністрів України — відповідно до Конституції України є вищим органом у системі органів виконавчої влади. Кабінет Міністрів України спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади. До складу Кабінету Міністрів України входять Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр, три віце-прем'єр-міністри, міністри.

У розділі VI Конституції України (Закон України N 254к/96-ВР, 28.06.1996) розглядається концептуальні засади функціонування кабінету міністрів України й інших органів виконавчої влади

Стаття 113. Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади.

Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України та підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених у статтях 85, 87 Конституції України.

Кабінет Міністрів України у своїй діяльності керується Конституцією і законами України, актами Президента України.

Стаття 114. До складу Кабінету Міністрів України входять Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр, три віце-прем'єр-міністри, міністри.

Прем'єр-міністр України призначається Президентом України за згодою більше ніж половини від конституційного складу Верховної Ради України.

Персональний склад Кабінету Міністрів України призначається Президентом України за поданням Прем'єр-міністра України.

Прем'єр-міністр України керує роботою Кабінету Міністрів України, спрямовує її на виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України, схваленої Верховною Радою України.

Прем'єр-міністр України входить із поданням до Президента України про утворення, реорганізацію та ліквідацію міністерств, інших центральних органів виконавчої влади в межах коштів, передбачених Державним бюджетом України на утримання цих органів.

Стаття 115. Кабінет Міністрів України складає повноваження перед новообраним Президентом України.

Прем'єр-міністр України, інші члени Кабінету Міністрів України мають право заявити Президентові України про свою відставку.

Відставка Прем'єр-міністра України має наслідком відставку всього складу Кабінету Міністрів України.

Прийняття Верховною Радою України резолюції недовіри Кабінетові Міністрів України має наслідком відставку Кабінету Міністрів України.

Кабінет Міністрів України, відставку якого прийнято Президентом України, за його дорученням продовжує виконувати свої повноваження до початку

роботи новоформованого Кабінету Міністрів України, але не довше ніж шістдесят днів.

Прем'єр-міністр України зобов'язаний подати Президентіві України заяву про відставку Кабінету Міністрів України за рішенням Президента України чи у зв'язку з прийняттям Верховною Радою України резолюції недовіри.

Стаття 116. Кабінет Міністрів України:

1) забезпечує державний суверенітет і економічну самостійність України, здійснення внутрішньої і зовнішньої політики держави, виконання Конституції і законів України, актів Президента України;

2) вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина;

3) забезпечує проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики; політики у сферах праці й зайнятості населення, соціального захисту, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування;

4) розробляє і здійснює загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України;

5) забезпечує рівні умови розвитку всіх форм власності; здійснює управління об'єктами державної власності відповідно до закону;

6) розробляє проект закону про Державний бюджет України і забезпечує виконання затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України, подає Верховній Раді України звіт про його виконання;

7) здійснює заходи щодо забезпечення обороноздатності і національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю;

8) організовує і забезпечує здійснення зовнішньоекономічної діяльності України, митної справи;

9) спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади;

10) виконує інші функції, визначені Конституцією та законами України, актами Президента України.

Стаття 117. Кабінет Міністрів України в межах своєї компетенції видає постанови і розпорядження, які є обов'язковими до виконання.

Акти Кабінету Міністрів України підписує Прем'єр-міністр України.

Стаття 120. Члени Кабінету Міністрів України, керівники центральних та місцевих органів виконавчої влади не мають права суміщати свою службову діяльність з іншою роботою, крім викладацької, наукової та творчої у позаробочий час, входити до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства, що має на меті одержання прибутку.

Організація, повноваження і порядок діяльності Кабінету Міністрів України, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади визначаються Конституцією і законами України.

У розділі IV Закону «Про Кабінет Міністрів України» N 2591-VI, 07.10.2010 розглядаються питання компетенції цього органу.

Стаття 19. Загальні питання компетенції Кабінету Міністрів України

1. Діяльність Кабінету Міністрів України спрямовується на забезпечення інтересів Українського народу шляхом виконання Конституції та законів України, актів Президента України, а також Програми діяльності Кабінету Міністрів України, схваленої Верховною Радою України, вирішення питань державного управління у сфері економіки та фінансів, соціальної політики, праці та зайнятості, охорони здоров'я, освіти, науки, культури, спорту, туризму, охорони навколишнього природного середовища, екологічної безпеки, природокористування, правової політики, законності, забезпечення прав і свобод людини та громадянина, запобігання і протидії корупції, розв'язання інших завдань внутрішньої і зовнішньої політики, цивільного захисту, національної безпеки та обороноздатності.

Стаття 20. Основні повноваження Кабінету Міністрів України

1. Кабінет Міністрів України:

- 1) у сфері економіки та фінансів:
- забезпечує проведення державної економічної політики, здійснює прогнозування та державне регулювання національної економіки; забезпечує розроблення і виконання загальнодержавних програм економічного та соціального розвитку;
 - визначає доцільність розроблення державних цільових програм з урахуванням загальнодержавних пріоритетів та забезпечує їх виконання;
 - здійснює відповідно до закону управління об'єктами державної власності, у тому числі корпоративними правами, делегує в установленому законом порядку окремі повноваження щодо управління зазначеними об'єктами міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, місцевим державним адміністраціям та відповідним суб'єктам господарювання; забезпечує розроблення і виконання державних програм приватизації; подає Верховній Раді України пропозиції стосовно визначення переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації; сприяє розвитку підприємництва на засадах рівності перед законом усіх форм власності та соціальній спрямованості національної економіки, здійснює заходи щодо демонополізації та антимонопольного регулювання економіки, розвитку конкуренції та ринкової інфраструктури;
 - забезпечує здійснення державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності;
 - забезпечує розроблення і виконання програм структурної перебудови галузей національної економіки та інноваційного розвитку, здійснює заходи, пов'язані з реструктуризацією та санацією підприємств і організацій, забезпечує проведення державної промислової політики, визначає пріоритетні галузі промисловості, які потребують прискореного розвитку;
 - забезпечує захист та підтримку національного товаровиробника; забезпечує захист прав споживачів та підвищення якості їх життя;
 - визначає обсяги продукції (робіт, послуг) для державних потреб, порядок формування та розміщення державного замовлення на її

виробництво, вирішує відповідно до законодавства інші питання щодо задоволення державних потреб у продукції (роботах, послугах); утворює згідно із законом державні резервні фонди фінансових і матеріально-технічних ресурсів та приймає рішення про їх використання;

- забезпечує проведення державної аграрної політики та продовольчу безпеку держави;

- забезпечує проведення державної фінансової та податкової політики, сприяє стабільності грошової одиниці України;

- розробляє проекти законів про Державний бюджет України та про внесення змін до Державного бюджету України, забезпечує виконання затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України, подає Верховній Раді України звіт про його виконання;

- приймає рішення про використання коштів резервного фонду Державного бюджету України;

- обслуговує державний борг України, приймає рішення про випуск облігацій державних внутрішніх та зовнішніх позик;

- організовує державне страхування;

- забезпечує проведення державної політики цін та здійснює державне регулювання ціноутворення;

- забезпечує проведення зовнішньоекономічної політики України, здійснює в межах, визначених законом, регулювання зовнішньоекономічної діяльності;

- організовує та забезпечує здійснення митної справи;

бере участь у складанні платіжного балансу та організовує роботу із складання зовнішньоторговельного балансу України, забезпечує раціональне використання державних валютних коштів;

- виступає гарантом щодо позик, які у визначених законом про Державний бюджет України межах надаються іноземними державами, банками, міжнародними фінансовими організаціями, а в інших випадках -

відповідно до міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

2) у сферах соціальної політики, охорони здоров'я, освіти, науки, культури, спорту, туризму, охорони навколишнього природного середовища та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій:

- забезпечує проведення державної соціальної політики, вживає заходів щодо підвищення реальних доходів населення та забезпечує соціальний захист громадян;

- виступає стороною соціального діалогу на національному рівні, сприяє його розвитку, відповідно до закону проводить консультації з іншими сторонами соціального діалогу щодо проектів законів, інших нормативно-правових актів з питань формування і реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин;

- забезпечує підготовку проектів законів щодо державних соціальних стандартів і соціальних гарантій;

- забезпечує розроблення та виконання державних програм соціальної допомоги, вживає заходів щодо зміцнення матеріально-технічної бази закладів соціального захисту інвалідів, пенсіонерів та інших непрацездатних і малозабезпечених верств населення;

- забезпечує проведення державної політики зайнятості населення, розроблення та виконання відповідних державних програм, вирішує питання профорієнтації, підготовки та перепідготовки кадрів, регулює міграційні процеси, забезпечує виконання положень Генеральної угоди у межах взятих на себе зобов'язань;

- забезпечує проведення державної політики у сферах охорони здоров'я, санітарно-епідемічного благополуччя, охорони материнства та дитинства, освіти, фізичної культури і доступність для громадян послуг медичних, освітніх та фізкультурно-оздоровчих закладів;

- забезпечує проведення державної політики у сферах культури, етнопонаціонального розвитку України і міжнаціональних відносин, охорони історичної та культурної спадщини, всебічного розвитку і функціонування державної мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України; створює умови для вільного розвитку мов корінних народів і національних меншин України, сприяє задоволенню національно-культурних потреб українців, які проживають за межами України;

- забезпечує розроблення і здійснення заходів щодо створення матеріально-технічної бази та інших умов, необхідних для розвитку охорони здоров'я, освіти, культури і спорту, туристичного та рекреаційного господарства;

- проводить державну політику у сфері інформатизації, сприяє становленню єдиного інформаційного простору на території України; забезпечує проведення науково-технічної політики, розвиток і зміцнення науково-технічного потенціалу України, розроблення і виконання загальнодержавних науково-технічних програм;

- вживає заходів щодо вдосконалення державного регулювання у науково-технічній сфері, стимулювання інноваційної діяльності підприємств, установ та організацій;

- визначає порядок формування та використання фондів для науково-технічної діяльності;

- забезпечує проведення державної політики у сфері охорони природи, екологічної безпеки та природокористування;

- забезпечує розроблення та виконання державних і міждержавних екологічних програм;

- здійснює в межах своїх повноважень державне управління у сфері охорони та раціонального використання землі, її надр, водних ресурсів, рослинного і тваринного світу, інших природних ресурсів;

- приймає рішення про обмеження, тимчасову заборону (зупинення) або припинення діяльності підприємств, установ та організацій незалежно від

форми власності у разі порушення ними законодавства про охорону праці та навколишнього природного середовища;

- координує діяльність органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, пов'язану з охороною навколишнього природного середовища, виконанням державних, регіональних і міждержавних екологічних програм;

- забезпечує здійснення заходів, передбачених державними програмами ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, приймає рішення з питань ліквідації наслідків інших аварій, а також пожеж, катастроф, стихійного лиха;

- засновує премії та стипендії Кабінету Міністрів України за особливі досягнення в різних сферах суспільного життя, визначає їх розмір та порядок призначення;

3) у сферах правової політики, законності, забезпечення прав і свобод людини та громадянина:

- забезпечує проведення державної правової політики;

- здійснює контроль за додержанням законодавства органами виконавчої влади, їх посадовими особами, а також органами місцевого самоврядування з питань виконання ними делегованих повноважень органів виконавчої влади;

- вживає заходів щодо захисту прав і свобод, гідності, життя і здоров'я людини та громадянина від протиправних посягань, охорони власності та громадського порядку, забезпечення пожежної безпеки, боротьби із злочинністю, запобігання і протидії корупції;

- здійснює заходи щодо забезпечення виконання судових рішень органами виконавчої влади та їх керівниками;

- створює умови для вільного розвитку і функціонування системи юридичних послуг та правової допомоги населенню;

- здійснює заходи щодо забезпечення функціонування системи безоплатної правової допомоги;

- забезпечує фінансування видатків на утримання судів у межах, визначених законом про Державний бюджет України, та створює належні умови для функціонування судів та діяльності суддів;

- організовує фінансове і матеріально-технічне забезпечення діяльності правоохоронних органів, соціальний захист працівників зазначених органів та членів їхніх сімей;

- забезпечує координацію і контроль за діяльністю органів виконавчої влади щодо запобігання і протидії корупції;

4) у сфері зовнішньої політики:

- забезпечує у межах своїх повноважень зовнішньополітичну діяльність України, розробляє та затверджує державні програми в цій сфері, погоджує програми перебування офіційних закордонних делегацій, до складу яких входять представники Кабінету Міністрів України, та інші пов'язані з цим документи;

- забезпечує відповідно до закону про міжнародні договори вирішення питань щодо укладення та виконання міжнародних договорів України;

- приймає рішення про придбання за кордоном у власність України нерухомого майна (будівництво, реконструкцію об'єктів) для потреб закордонних дипломатичних установ України;

5) у сфері національної безпеки та обороноздатності:

- здійснює заходи щодо охорони та захисту державного кордону України і території України;

- здійснює заходи щодо зміцнення національної безпеки України, розробляє та затверджує державні програми з цих питань;

- здійснює заходи щодо забезпечення боєздатності Збройних Сил України, визначає у межах бюджетних асигнувань на оборону чисельність громадян України, які підлягають призову на строкову військову службу і навчальні збори;

- вживає заходів щодо забезпечення обороноздатності України, оснащення Збройних Сил України та інших утворених відповідно до закону військових формувань;

- забезпечує соціальні і правові гарантії військовослужбовцям, особам, звільненим з військової служби, та членам їхніх сімей;

- здійснює керівництво єдиною системою цивільного захисту України, мобілізаційною підготовкою національної економіки та переведенням її на режим роботи в умовах надзвичайного чи воєнного стану;

- вирішує питання забезпечення участі військовослужбовців України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у порядку, визначеному законом;

- визначає пріоритетні напрями розвитку оборонно-промислового комплексу;

б) у сфері вдосконалення державного управління:

- здійснює заходи щодо кадрового забезпечення органів виконавчої влади;

- розробляє і здійснює заходи, спрямовані на вдосконалення системи органів виконавчої влади з метою підвищення ефективності їх діяльності та оптимізації витрат, пов'язаних з утриманням апарату управління;

- приймає рішення щодо забезпечення представництва інтересів Кабінету Міністрів України під час розгляду справ у Конституційному Суді України;

- вживає в межах своїх повноважень заходів щодо заохочення та приймає відповідно до закону рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності посадових осіб, які призначаються на посади та звільняються з посад Кабінетом Міністрів України;

- затверджує граничну чисельність працівників органів виконавчої влади;

- визначає відповідно до закону умови оплати праці працівників бюджетних установ та підприємств державного сектору економіки, а також

грошового забезпечення військовослужбовців (осіб рядового і начальницького складу).

2. Кабінет Міністрів України здійснює також інші повноваження, визначені Конституцією та законами України.

2.3 Практична частина

1. Ознайомитися з теоретичними відомостями та тематикою теоретичного заняття.
2. Відповісти на контрольні запитання п. 2.4 практичного завдання.
3. Виконати тестові завдання.

2.4 Питання для самоперевірки та аудиторного контролю знань

1. Надайте визначення поняття «виконавча влада».
2. Кабінет Міністрів України — це
3. Які функції згідно з Конституцією України виконує Кабінет Міністрів України?
4. Назвіть Загальні питання компетенції Кабінету Міністрів України.
5. Які повноваження Кабінету Міністрів України у сфері економіки та фінансів?
6. Назвіть повноваження Кабінету Міністрів України у сферах соціальної політики, охорони здоров'я, освіти, науки, культури, спорту, туризму, охорони навколишнього природного середовища та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.
7. Які повноваження має Кабінет Міністрів України у сферах правової політики, законності, забезпечення прав і свобод людини та громадянина?
8. Назвіть повноваження Кабінету Міністрів України у сфері зовнішньої політики.

9. Які повноваження має Кабінет Міністрів України у сфері національної безпеки та обороноздатності?

10. Назвіть повноваження Кабінету Міністрів України у сфері вдосконалення державного управління.

2.5 Тести для самоперевірки знань

1. До складу Кабінету Міністрів України входять:

1. Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр, віце-прем'єр-міністр;
2. Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр, три віце-прем'єр-міністри, міністри;
3. Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр, міністри.

2. Прем'єр-міністр України призначається:

1. Президентом України;
2. Президентом України за згодою більше ніж половини від конституційного складу Верховної Ради України;
3. Верховною Радою України.

3. Персональний склад Кабінету Міністрів України призначається:

1. Президентом України;
2. Верховною Радою України;
3. Президентом України за поданням Прем'єр-міністра України.

4. Яка посадова особа має право підписувати Акти Кабінету Міністрів України?

1. Прем'єр-міністр України;
2. Перший віце-прем'єр-міністр;
3. віце-прем'єр-міністр відповідно до його компетенції.

5. З якою роботою можуть суміщати свою службову діяльність члени Кабінету Міністрів України, керівники центральних та місцевих органів виконавчої влади?

1. викладацькою;
2. викладацькою, науковою;
3. викладацькою, науковою та творчою у позаробочий час.

3 Практична робота № 3

Інститут президентства в Україні

3.1 Мета роботи:

- надати студентам знання з концептуальних інституту президентства в Україні;
- виявити основні поняття та ознаки інституту президентства шляхом аналізу чинного законодавства України
- надати допомогу у самостійній оцінці змісту інституту президентства.

3.2 Теоретичні відомості

Розділ V Конституції України

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ

Стаття 102. Президент України є главою держави і виступає від її імені. Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина.

Стаття 103. Президент України обирається громадянами України на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років.

Президентом України може бути обраний громадянин України, який досяг тридцяти п'яти років, має право голосу, проживає в Україні протягом десяти останніх перед днем виборів років та володіє державною мовою.

Одна й та сама особа не може бути Президентом України більше ніж два строки підряд.

Президент України не може мати іншого представницького мандата, обіймати посаду в органах державної влади або в об'єднаннях громадян, а також займатися іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю чи

входити до складу керівного органу або наглядової ради підприємства, що має на меті одержання прибутку.

Чергові вибори Президента України проводяться в останню неділю березня п'ятого року повноважень Президента України. У разі дострокового припинення повноважень Президента України вибори Президента України проводяться в період дев'яноста днів з дня припинення повноважень.

Порядок проведення виборів Президента України встановлюється законом.

Стаття 104. Новообраний Президент України вступає на пост не пізніше ніж через тридцять днів після офіційного оголошення результатів виборів, з моменту складення присяги народом на урочистому засіданні Верховної Ради України.

Приведення Президента України до присяги здійснює Голова Конституційного Суду України.

Президент України складає таку присягу:

"Я, (ім'я та прізвище), волею народу обраний Президентом України, заступаючи на цей високий пост, урочисто присягаю на вірність Україні. Зобов'язуюсь усіма своїми справами боронити суверенітет і незалежність України, дбати про благо Вітчизни і добробут Українського народу, обстоювати права і свободи громадян, додержуватися Конституції України і законів України, виконувати свої обов'язки в інтересах усіх співвітчизників, підносити авторитет України у світі".

Президент України, обраний на позачергових виборах, складає присягу у п'ятиденний строк після офіційного оголошення результатів виборів.

Стаття 105. Президент України користується правом недоторканності на час виконання повноважень.

За посягання на честь і гідність Президента України винні особи притягаються до відповідальності на підставі закону.

Звання Президента України охороняється законом і зберігається за ним довічно, якщо тільки Президент України не був усунений з поста в порядку імпічменту.

Стаття 106. Президент України:

1) забезпечує державну незалежність, національну безпеку і правонаступництво держави;

2) звертається з посланнями до народу та із щорічними і позачерговими посланнями до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України;

3) представляє державу в міжнародних відносинах, здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, веде переговори та укладає міжнародні договори України;

4) приймає рішення про визнання іноземних держав;

5) призначає та звільняє глав дипломатичних представництв України в інших державах і при міжнародних організаціях; приймає вірчі і відкличні грамоти дипломатичних представників іноземних держав;

6) призначає всеукраїнський референдум щодо змін Конституції України відповідно до статті 156 цієї Конституції, проголошує всеукраїнський референдум за народною ініціативою;

7) призначає позачергові вибори до Верховної Ради України у строки, встановлені цією Конституцією;

8) припиняє повноваження Верховної Ради України, якщо протягом тридцяти днів однієї чергової сесії пленарні засідання не можуть розпочатися;

9) призначає за згодою Верховної Ради України Прем'єр-міністра України; припиняє повноваження Прем'єр-міністра України та приймає рішення про його відставку;

10) призначає за поданням Прем'єр-міністра України членів Кабінету Міністрів України, керівників інших центральних органів виконавчої влади, а також голів місцевих державних адміністрацій та припиняє їхні повноваження на цих посадах;

11) призначає за згодою Верховної Ради України на посаду Генерального прокурора України та звільняє його з посади;

- 12) призначає половину складу Ради Національного банку України;
- 13) призначає половину складу Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення;
- 14) призначає на посади та звільняє з посад за згодою Верховної Ради України Голову Антимонопольного комітету України, Голову Фонду державного майна України, Голову Державного комітету телебачення і радіомовлення України;
- 15) утворює, реорганізовує та ліквідує за поданням Прем'єр-міністра України міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, діючи в межах коштів, передбачених на утримання органів виконавчої влади;
- 16) скасовує акти Кабінету Міністрів України та акти Ради міністрів Автономної Республіки Крим;
- 17) є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України; призначає на посади та звільняє з посад вище командування Збройних Сил України, інших військових формувань; здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави;
- 18) очолює Раду національної безпеки і оборони України;
- 19) вносить до Верховної Ради України подання про оголошення стану війни та приймає рішення про використання Збройних Сил України у разі збройної агресії проти України;
- 20) приймає відповідно до закону рішення про загальну або часткову мобілізацію та введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у разі загрози нападу, небезпеки державній незалежності України;
- 21) приймає у разі необхідності рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану, а також оголошує у разі необхідності окремі місцевості України зонами надзвичайної екологічної ситуації - з наступним затвердженням цих рішень Верховною Радою України;
- 22) призначає третину складу Конституційного Суду України;

23) утворює суди у визначеному законом порядку;

24) присвоює вищі військові звання, вищі дипломатичні ранги та інші вищі спеціальні звання і класні чини;

25) нагороджує державними нагородами; встановлює президентські відзнаки та нагороджує ними;

26) приймає рішення про прийняття до громадянства України та припинення громадянства України, про надання притулку в Україні;

27) здійснює помилування;

28) створює у межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України, для здійснення своїх повноважень консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби;

29) підписує закони, прийняті Верховною Радою України;

30) має право вето щодо прийнятих Верховною Радою України законів із наступним поверненням їх на повторний розгляд Верховної Ради України;

31) здійснює інші повноваження, визначені Конституцією України.

Президент України не може передавати свої повноваження іншим особам або органам.

Президент України на основі та на виконання Конституції і законів України видає укази і розпорядження, які є обов'язковими до виконання на території України.

Акти Президента України, видані в межах повноважень, передбачених пунктами 3, 4, 5, 8, 10, 14, 15, 17, 18, 21, 22, 23, 24 цієї статті, скріплюються підписами Прем'єр-міністра України і міністра, відповідального за акт та його виконання.

Стаття 107. Рада національної безпеки і оборони України є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України.

Рада національної безпеки і оборони України координує і контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони. Головою Ради національної безпеки і оборони України є Президент України.

Персональний склад Ради національної безпеки і оборони України формує Президент України.

До складу Ради національної безпеки і оборони України за посадою входять Прем'єр-міністр України, Міністр оборони України, Голова Служби безпеки України, Міністр внутрішніх справ України, Міністр закордонних справ України.

У засіданнях Ради національної безпеки і оборони України може брати участь Голова Верховної Ради України.

Рішення Ради національної безпеки і оборони України вводяться в дію указами Президента України.

Компетенція та функції Ради національної безпеки і оборони України визначаються законом.

Стаття 108. Президент України виконує свої повноваження до вступу на пост новообраного Президента України.

Повноваження Президента України припиняються достроково у разі:

- 1) відставки;
- 2) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я;
- 3) усунення з поста в порядку імпічменту;
- 4) смерті.

Стаття 109. Відставка Президента України набуває чинності з моменту проголошення ним особисто заяви про відставку на засіданні Верховної Ради України.

Стаття 110. Неможливість виконання Президентом України своїх повноважень за станом здоров'я має бути встановлена на засіданні Верховної Ради України і підтверджена рішенням, прийнятим більшістю від її конституційного складу на підставі письмового подання Верховного Суду України - за зверненням Верховної Ради України, і медичного висновку.

Стаття 111. Президент України може бути усунений з поста Верховною Радою України в порядку імпічменту у разі вчинення ним державної зради або іншого злочину.

Питання про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту ініціюється більшістю від конституційного складу Верховної Ради України. Для проведення розслідування Верховна Рада України створює спеціальну тимчасову слідчу комісію, до складу якої включаються спеціальний прокурор і спеціальні слідчі.

Висновки і пропозиції тимчасової слідчої комісії розглядаються на засіданні Верховної Ради України.

За наявності підстав Верховна Рада України не менш як двома третинами від її конституційного складу приймає рішення про звинувачення Президента України.

Рішення про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту приймається Верховною Радою України не менш як трьома четвертими від її конституційного складу після перевірки справи Конституційним Судом України і отримання його висновку щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про імпічмент та отримання висновку Верховного Суду України про те, що діяння, в яких звинувачується Президент України, містять ознаки державної зради або іншого злочину.

Стаття 112. У разі дострокового припинення повноважень Президента України відповідно до статей 108, 109, 110, 111 цієї Конституції виконання обов'язків Президента України на період до обрання і вступу на пост нового Президента України покладається на Прем'єр-міністра України. Прем'єр-міністр України в період виконання ним обов'язків Президента України не може здійснювати повноваження, передбачені пунктами 2, 6, 8, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 22, 25, 27 статті 106 Конституції України.

3.3 Практична частина

1. Ознайомитися з теоретичними відомостями та тематикою теоретичного заняття.
2. Відповісти на контрольні запитання п. 3.4 практичного завдання.
3. Виконати тестові завдання.

3.4 Питання для самоперевірки та аудиторного контролю знань

1. Президент України обирається громадянами України на основі
2. Які повноваження Президента України пов'язані з діяльністю Верховної Ради України?
3. Назвіть повноваження Президента України пов'язані з діяльністю Кабінету Міністрів України.
4. Які функції Президента України пов'язані з міжнародними відносинами?
5. Назвіть повноваження Президента України пов'язані з діяльністю виконавчої гілки влади.
6. Які функції Президента України пов'язані оборонною роботою в державі?
7. Назвіть повноваження Президента України пов'язані з діяльністю судової гілки влади.
8. Яку роль відіграє Президент України у Раді національної безпеки і оборони України?
9. До складу Ради національної безпеки і оборони України за посадою входять
10. Повноваження Президента України припиняються достроково у разі

3.5 Тести для самоперевірки знань

1. Чергові вибори Президента України проводяться:
 1. в останню неділю жовтня четвертого року повноважень Президента України;
 2. в останню неділю березня п'ятого року повноважень Президента України;
 3. у строк визначений парламентом.

2. Новообраний Президент України вступає на пост не пізніше ніж через:
 1. з моменту складення присяги народів на урочистому засіданні Верховної Ради України;
 2. п'ятнадцять днів після офіційного оголошення результатів виборів;
 3. тридцять днів після офіційного оголошення результатів виборів, з моменту складення присяги народів на урочистому засіданні Верховної Ради України.

3. Звання Президента України зберігається за ним:
 1. довічно, якщо тільки Президент України не був усунений з поста в порядку імпічменту;
 2. довічно;
 3. п'ять років після припинення повноважень.

4. Приведення Президента України до присяги здійснює:
 1. Прем'єр-міністр України;
 2. Голова Конституційного Суду України;
 3. Голову Верховної Ради України.

5. У разі дострокового припинення повноважень Президента України виконання обов'язків Президента України на період до обрання і вступу на пост нового Президента України покладається на:
 1. Прем'єр-міністра України;
 2. Голову Верховної Ради України;
 3. Главу Адміністрації Президента України.

4 Практична робота № 4

Відносини місцевих державних адміністрацій у системі вертикальних та горизонтальних зв'язків

4.1 Мета роботи:

- надати студентам знання з концептуальних засад відносин місцевих державних адміністрацій у системі вертикальних та горизонтальних зв'язків;
- виявити основні поняття та ознаки місцевих органів виконавчої влади шляхом аналізу чинного законодавства України
- надати допомогу у самостійній оцінці змісту виконавчої влади на місцевому рівні.

4.2 Теоретичні відомості

IV. ВІДНОСИНИ МІСЦЕВИХ ДЕРЖАВНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ З ПРЕЗИДЕНТОМ УКРАЇНИ, ОРГАНАМИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, ОБ'ЄДНАННЯМИ ГРОМАДЯН, ПІДПРИЄМСТВАМИ, УСТАНОВАМИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯМИ (Закон України «Про місцеві державні адміністрації» N 586-XIV, 09.04.1999)

Стаття 30. Відносини місцевих державних адміністрацій з Президентом України та Кабінетом Міністрів України

Місцеві державні адміністрації та їх голови при здійсненні своїх повноважень відповідальні перед Президентом України.

Місцеві державні адміністрації та їх голови при здійсненні своїх повноважень відповідальні перед Кабінетом Міністрів України та підзвітні і підконтрольні йому.

Місцеві державні адміністрації забезпечують виконання виданих Президентом України актів, реалізацію програм Президента України та щорічного послання Президента України до Верховної Ради України про

внутрішнє і зовнішнє становище України, виконання наданих Президентом України доручень, актів Кабінету Міністрів України.

(Статтю 30 доповнено новою частиною згідно із Законом [N 4731-VI](#) від 17.05.2012)

Голови обласних державних адміністрацій інформують Президента України і Кабінет Міністрів України та щорічно звітують перед ними про виконання місцевою державною адміністрацією покладених на неї повноважень, а також суспільно-політичне, соціально-економічне, екологічне та інше становище на відповідній території, вносять пропозиції з питань удосконалення чинного законодавства України і практики його реалізації, системи державного управління.

Стаття 31. Відносини місцевих державних адміністрацій з міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади

Місцеві державні адміністрації при здійсненні своїх повноважень у сфері управління взаємодіють з відповідними міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади.

Структурні підрозділи місцевих державних адміністрацій підзвітні та підконтрольні відповідним міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади.

(Частина друга статті 31 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 4875-VI](#) від 05.06.2012)

Голови місцевих державних адміністрацій координують діяльність територіальних органів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади та сприяють їм у виконанні покладених на ці органи завдань.

З питань здійснення повноважень місцевих державних адміністрацій керівники територіальних органів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади підзвітні і підконтрольні головам відповідних місцевих державних адміністрацій.

У разі визнання міністерством, іншим центральним органом виконавчої влади незадовільною роботи відповідного структурного підрозділу місцевої

державної адміністрації або їх керівників міністр чи керівник іншого центрального органу виконавчої влади звертається з відповідним вмотивованим поданням до голови місцевої державної адміністрації. Голова місцевої державної адміністрації зобов'язаний розглянути це подання і не пізніше ніж у місячний термін прийняти рішення та дати обґрунтовану відповідь.

(Частина п'ята статті 31 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 4875-VI](#) від 05.06.2012)

Голова місцевої державної адміністрації має право порушувати перед міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади вмотивовані питання про відповідність займаній посаді керівників їх територіальних органів, на підставі чого міністерство, інший центральний орган виконавчої влади повинен у місячний термін прийняти рішення та дати обґрунтовану відповідь.

Стаття 32. Відносини місцевих державних адміністрацій з іншими органами державної влади

При здійсненні повноважень місцеві державні адміністрації взаємодіють з іншими органами державної влади у межах Конституції та законів України.

Стаття 33. Відносини обласної та районних місцевих державних адміністрацій

Обласні державні адміністрації в межах своїх повноважень спрямовують діяльність районних державних адміністрацій та здійснюють контроль за їх діяльністю.

Голови районних державних адміністрацій регулярно інформують про свою діяльність голів обласних державних адміністрацій, щорічно та на вимогу звітують перед ними.

Голови обласних державних адміністрацій мають право скасовувати розпорядження голів районних державних адміністрацій, що суперечать Конституції України та законам України, рішенням Конституційного Суду

України, актам Президента України, Кабінету Міністрів України, голів обласних державних адміністрацій, а також міністерств, інших центральних органів виконавчої влади.

Керівники структурних підрозділів обласної державної адміністрації мають право скасовувати накази керівників відповідних структурних підрозділів районної державної адміністрації, що суперечать законодавству України та актам органів виконавчої влади вищого рівня.

(Частина четверта статті 33 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 4875-VI](#) від 05.06.2012)

За наявності підстав, передбачених законодавством, голови обласних державних адміністрацій можуть порушувати питання перед Президентом України про притягнення до дисциплінарної відповідальності голів районних державних адміністрацій.

(Частина п'ята статті 33 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 2592-VI](#) від 07.10.2010)

За результатами роботи районної державної адміністрації голова обласної державної адміністрації може застосовувати встановлені законодавством заходи заохочення до посадових осіб районної державної адміністрації.

Стаття 34. Відносини місцевих державних адміністрацій з обласними та районними радами

Місцеві державні адміністрації здійснюють повноваження, делеговані їм відповідними обласними, районними радами.

Делегування радами повноважень місцевим державним адміністраціям супроводжується передачею фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів, необхідних для їх здійснення.

Місцеві державні адміністрації підзвітні та підконтрольні відповідним радам у частині делегованих повноважень.

Голови місцевих державних адміністрацій мають право вносити на розгляд відповідних рад питання, пов'язані з виконанням делегованих повноважень, та інші пропозиції.

Голови обласних державних адміністрацій мають право дорадчого голосу на засіданнях обласних рад. Голови районних державних адміністрацій мають право дорадчого голосу на засіданнях районних рад.

Голови місцевих державних адміністрацій щорічно звітують перед відповідними радами з питань виконання бюджету, програм соціально-економічного та культурного розвитку територій і делегованих повноважень. Обласна та районна ради можуть висловити недовіру голові відповідної місцевої державної адміністрації, на підставі чого, з урахуванням пропозицій органу виконавчої влади вищого рівня, Президент України приймає рішення і дає відповідній раді обґрунтовану відповідь.

Якщо недовіру голові обласної чи районної державної адміністрації висловили дві третини від складу відповідної ради, Президент України приймає відставку голови відповідної місцевої державної адміністрації.

Стаття 35. Відносини місцевих державних адміністрацій з органами місцевого самоврядування територіальних громад і їх посадовими особами

Місцеві державні адміністрації на відповідній території взаємодіють з сільськими, селищними і міськими радами, їх виконавчими органами та сільськими, селищними і міськими головами, сприяють у здійсненні ними власних повноважень місцевого самоврядування, зокрема у вирішенні питань економічного, соціального та культурного розвитку відповідних територій, зміцнення матеріальної та фінансової бази місцевого самоврядування, контролюють виконання наданих їм законом повноважень органів виконавчої влади, розглядають та враховують у своїй діяльності пропозиції депутатів, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб.

У разі розгляду місцевою державною адміністрацією питань, які зачіпають інтереси місцевого самоврядування, про це повідомляється заздалегідь відповідним органам місцевого самоврядування. Представники

цих органів та посадові особи територіальних громад мають право брати участь у розгляді таких питань місцевою державною адміністрацією, висловлювати зауваження і пропозиції.

Голови місцевих державних адміністрацій, їх заступники, керівники структурних підрозділів місцевої державної адміністрації або їх представники мають право бути присутніми на засіданнях органів місцевого самоврядування та бути вислуханими з питань, що стосуються їх компетенції.

(Частина третя статті 35 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 4875-VI](#) від 05.06.2012)

Місцеві державні адміністрації не мають права втручатися у здійснення органами місцевого самоврядування власних повноважень.

Для здійснення спільних програм місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування можуть укладати договори, створювати спільні органи та організації.

Стаття 36. Відносини місцевих державних адміністрацій з підприємствами, установами та організаціями

Місцеві державні адміністрації здійснюють функцію управління майном підприємств, установ та організацій, що належать до сфери їх управління. Голови місцевих державних адміністрацій укладають та розривають контракти з їх керівниками.

Керівники підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, призначаються та звільняються з посад за погодженням з головою відповідної місцевої державної адміністрації, крім керівників установ, підприємств і організацій Збройних Сил та інших військових формувань України, Міністерства внутрішніх справ України, а також керівників навчальних закладів, що призначаються на посаду за умовами конкурсу.

(Частина друга статті 36 із змінами, внесеними згідно із Законами [N 1412-IV](#) від 03.02.2004, [N 5459-VI](#) від 16.10.2012)

Місцеві державні адміністрації не втручаються у господарську діяльність підприємств, установ і організацій, крім випадків, визначених законом.

Місцеві державні адміністрації мають право звернутися до власника підприємства, установи, організації чи уповноваженої ним особи з вмотивованим поданням про притягнення до відповідальності їх керівників у разі порушення ними законів. Про результати розгляду власник чи уповноважена ним особа зобов'язані повідомити місцеву державну адміністрацію у місячний термін.

Керівники підприємств, установ та організацій мають право звернутися до органів виконавчої влади вищого рівня або до суду про скасування розпорядження голови місцевої державної адміністрації, що суперечить законодавству в питаннях, що стосуються їх діяльності.

Керівники підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності зобов'язані в десятиденний термін надавати на вимогу голови місцевої державної адміністрації необхідну інформацію у межах, визначених законом.

Стаття 37. Відносини місцевих державних адміністрацій з об'єднаннями громадян

Місцеві державні адміністрації взаємодіють з політичними партіями, громадськими, релігійними організаціями, професійними спілками та їх об'єднаннями, організаціями роботодавців та їх об'єднаннями для забезпечення прав і свобод громадян, задоволення їх політичних, екологічних, соціальних, економічних, культурних та інших інтересів з урахуванням загальнодержавних і місцевих інтересів, сприяють виконанню статутних завдань та забезпечують додержання законних прав таких об'єднань громадян.

Політичні партії, громадські, релігійні організації, професійні спілки та їх об'єднання, організації роботодавців та їх об'єднання можуть вносити пропозиції з питань їх діяльності на розгляд місцевих державних

адміністрацій, мають право брати участь у розгляді внесених ними пропозицій шляхом надання необхідних пояснень та обґрунтувань.

Місцеві державні адміністрації є стороною соціального діалогу на територіальному рівні, сприяють розвитку соціального діалогу, відповідно до закону проводять консультації з іншими сторонами соціального діалогу.

(Стаття 37 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 1096-IV](#) від 10.07.2003, в редакції Закону [N 4719-VI](#) від 17.05.2012)

Стаття 38. Відносини місцевих державних адміністрацій з громадянами
Місцеві державні адміністрації забезпечують додержання прав і свобод громадян.

Громадяни звертаються до місцевих державних адміністрацій у вирішенні питань, що належать до сфери повноважень місцевих державних адміністрацій.

Посадові особи місцевих державних адміністрацій зобов'язані розглянути звернення громадян і не пізніше ніж у визначений законом термін прийняти рішення або дати обґрунтовану відповідь. Посадові особи проводять особистий прийом громадян у порядку, визначеному законом.

Рішення посадових осіб місцевих державних адміністрацій можуть бути оскаржені Президенту України, органу виконавчої влади вищого рівня, Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини або до суду.

4.3 Практична частина

1. Ознайомитися з теоретичними відомостями та тематикою теоретичного заняття.
2. Відповісти на контрольні запитання п. 4.4 практичного завдання.
3. Виконати тестові завдання.

4.4 Питання для самоперевірки та аудиторного контролю знань

1. Місцеві державні адміністрації забезпечують виконаннята інформують
2. Охарактеризуйте відносини місцевих державних адміністрацій з міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади.
3. Які відносини існують між обласною та районними місцевими державними адміністраціями?
4. Кому і з яких питань підзвітні і підконтрольні керівники територіальних органів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади?
5. Надайте характеристику відносинам місцевих державних адміністрацій з обласними та районними радами.
6. З яких питань місцеві державні адміністрації на відповідній території взаємодіють з сільськими, селищними і міськими радами?
7. При яких обставинах і яка посадова особа приймає відставку голови відповідної місцевої державної адміністрації.
8. Яким чином керівники підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, призначаються та звільняються з посад.
9. Який характер мають взаємини між місцевими державними адміністраціями і підприємствами, установами та організаціями.
10. Охарактеризуйте відносини місцевих державних адміністрацій з громадянами.

4.5 Тести для самоперевірки знань

1. Місцеві державні адміністрації та їх голови при здійсненні своїх повноважень відповідальні та підзвітні і підконтрольні перед:
 1. Президентом України;
 2. Кабінетом Міністрів України;
 3. Верховною Радою України.

2. Структурні підрозділи місцевих державних адміністрацій з відповідними міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади.

1. взаємодіють
2. підзвітні та підконтрольні їм;
3. надають звітну інформацію.

3. Голови обласних державних адміністрацій на засіданнях обласних рад:

1. мають право дорадчого голосу;
2. є спостерігачами;
3. здійснюють контроль.

4. Місцеві державні адміністрації у здійснення органами місцевого самоврядування власних повноважень.

1. мають право зобов'язувати виконувати свої управлінські рішення;
2. не мають права втручатися;
3. мають право контролювати діяльність.

5. Політичні партії, громадські, релігійні організації, професійні спілки та їх об'єднання, організації роботодавців та їх об'єднання на розгляд місцевих державних адміністрацій:

1. можуть вносити пропозиції через центральні органи виконавчої влади України;
2. можуть вносити пропозиції з питань їх діяльності, мають право брати участь у їх розгляді;
3. можуть вносити пропозиції з питань їх діяльності, але не мають право брати участь у їх розгляді.

Рекомендована література

1. Бакуменко В.Д. Теоретичні та організаційні засади державного управління: Навч. посіб. / В.Д.Бакуменко, П.І.Надолішній. – К.: Міленіум, 2003. – 256 с. – (Сер. «Б-ка Акад. дистанц. Освіти»).
2. Бакуменко В.Д. Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики: Монографія / В.Д.Бакуменко; Редкол.: В.М.Князєв, П.І.Надолішній, М.І.Мельник та ін. – К.: Вид-во УАДУ, 2000. – 328 с.
3. Біленчук ПД,, Кравченко В.В., Підмогильний М.В. Місцеве самоврядування в Україні. — К.: Атіка, 2000.
4. Виконавча влада в Україні: Навч. посіб. / За заг. ред. Н.Р.Нижник; Кол. авт.: Н.Р.Нижник, Н.Г.Плахотнюк, В.І.Мельниченко та ін. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. – 126 с.
5. Висоцький О.Ю., Висоцька О.Є., Шаров Ю.П. Основи державного управління. Частина І. - Дніпропетровськ: НМетАУ, 2008. - 52 с.
6. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади: Навч. посіб. / За заг ред. Н.Р.Нижник, В.М.Олуйка; Кол. авт.: В.Т.Білоус, С.Д.Дубенко, М.Я.Задорожна та ін. – Л.: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2002. – 352 с.
7. Державне управління та європейська інтеграція: еволюція поглядів: навч. посіб. / ВітерД.В., Прокопенко Л. Л., Руденко О.М., Усаченко Л. М. – К. : НВДЦ «Нововведення», 2013. – 153 с.
8. Державне управління: Навч. посіб. / За ред. А.Ф.Мельник; А.Ф.Мельник, О.Ю.Оболенський, А.Ю.Васіна. – К.: Знання-Прес, 2003. – 344 с. – (Сер. «Вища освіта ХХІ ст.»).
9. Дзвінчук Д.І. Психологічні основи ефективного управління: Навч. посіб. / Д.І.Дзвінчук; Наук. ред. В.А.Козаков. – К.: ЗАТ «Нічлава», 2000. – 280 с.

10. Енциклопедичний словник з державного управління [Текст] / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – К.: НАДУ, 2010. – 820 с.
11. Закон України «Про Кабінет Міністрів України» N 2591-VI, від 07.10.2010 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, N 9, ст.58.
12. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» N 280/97-ВР, від 21.05.1997 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, N 24, ст.170.
13. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» N 586-XIV, від 09.04.1999 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, N 20-21, ст.190.
14. Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» N 3166-VI, від 17.03.2011 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, N 38, ст.385.
15. Історія державного управління в Україні: навч. посіб. / Усаченко Л. М., Тимцуник В. І. – К.: НВДЦ «Нововведення», 2013. – 292 с.
16. Конституція України: Закон України, № 254к/96–ВР від 28.06.1996 р.// Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30, – С. 141–162.
17. Круш П. В. Регіональне управління [Текст]: навч. посіб. / П. В. Круш, О.О. Кожем'яченко. – К.: ЦУЛ, 2007. – 248 с.
18. Малиновський В.Я. Державне управління: Навчальний посібник. К.: Атака, 2009.- 576с.
19. Мельник А.Ф. Державне управління [Текст]: підручник / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна. – К.: Знання, 2009. – 582 с. – ISBN 978-966-346-676-7.
20. Методологія державного управління: Словник-довідник / Уклад.: В.Д.Бакуменко (кер. авт. кол.), Д.О.Безносенко, С.В.Бутівщенко та ін.; За заг. ред. В.І.Лугового, В.М.Князева, В.Д.Бакуменка; Нац. акад. держ.

- упр. при Президентові України; Ін-т пробл. держ. упр. та місцевого самоврядування. – К.: Вид-во НАДУ, 2004. – 196 с. .
21. Нижник Н.Р. Україна – державне управління, шляхи реформування: Наук. вид. / Н.Р.Нижник. – К., 1997. – 71 с.
 22. Органи державної влади в Україні: структура, функції та перспективи розвитку: Навч. посіб. / Кол. авт.: Н.Р.Нижник, С.Д.Дубенко, Н.Г.Плахотнюк та ін.; За заг. ред. Н.Р.Нижник. – К.; Івано-Франківськ: ЗАТ «Нічлава», 2003. – 288 с.
 23. Ординський В.Л. Управління в органах виконавчої влади. Навчальний посібник, К.:Центр учбової літератури, 2009.- 296с.
 24. Публічне адміністрування: навч. посіб. / Усаченко Л. М., Кальниш Ю. Г., Коваль Г. В. – К.: НВДЦ «Нововведення», 2013. – 186 с.
 25. Регіонально-адміністративний менеджмент: навч. посібн. / Т. М. Лозинська, В. І. Тимцуник, О. В. Мирна, Л. М. Усаченко. – К.: ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2013. – 220 с.
 26. Суспільний розвиток та соціально-гуманітарна політика держави: навч. посіб. / Руденко О. М., Усаченко Л.М., Вітер Д. В., Канавець М. В.– К.: НВДЦ «Нововведення», 2013. – 168 с.
 27. Теоретичні засади державного управління: навч. посіб. / В. Д. Бакуменко, Л. М. Усаченко, О. В. Червякова; за заг. ред. Л. М. Усаченко. - К.: НВДЦ «Нововведення», 2013. – 174 с.
 28. Указ Президента України № 1085/2010, від 09.12.2010 р. «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади».